

Zaak 5985/ Stichting Auteursdomein versus Centraal Boekhuis en Bureau ISBN

Klacht betreft: boekenbranche

Gebied: Nederland

Datum: 10 oktober 2007 pleidooi in bezwaar
in klacht van 2 februari 2007

Indiener:

Stichting Auteursdomein,
Keizersgracht 16 sous,
1015CP Amsterdam, tel. 020-6252688
contact: info@auteursdomein.nl

Klacht tegen:

Bureau ISBN en Centraal Boekhuis, Culemborg

Wegens: Misbruik van economische machtspositie

I. Omschrijving van de klacht:

(1) monopolisering van de ISBN-registraties

De ISBN-registratie van boeken en andere uitgaven wordt zowel in als buiten Nederland door de uitgevende personen of instellingen gedaan met doel hun titels te identificeren en traceerbaar te maken naar een plaats waar ze door de lezer gevonden kunnen worden. De registrerende partij betaalt voor de registratie. In Nederland zijn de ISBN-registraties alleen toegankelijk voor de grootste distributeur van boeken Centraal Boekhuis, en de daarop aangesloten uitgevers en boekhandels. Voor de boekhandel is het onderdeel van een betaald abonnement. In de praktijk raadplegen ook de boekhandels niet de ISBN-bank maar een daarvan afgeleid bestel-bestand, 'CB-online', dat met behulp van de ISBN-bank wordt opgesteld door het Centraal Boekhuis. CB-online bevat alleen de ISBNs die door of via het Centraal Boekhuis worden gedistribueerd. Tweederde van het jaarlijkse nieuwe titelaanbod van 20.000 registraties is onzichtbaar voor de consument.

Relevant is dat Nederlandse boekhandels hun assortiment vrijwel uitsluitend ontlene aan CB-online, en dat de consument geen enkele andere informatiebron over ISBNs en de verkrijgbaarheid van een bepaald boek heeft dan de boekhandel. Verder is van belang dat nieuwe technieken in het uitgeefvak tot natuurlijk gevolg hebben dat nieuwe ISBNs in toenemende mate worden verspreid via andere distributiekanaalen dan het CB; daaronder het hele zg. 'fat-tail'-aanbod van backlistexploitaties, alsook de e-boeken. Steeds meer ISBN-geregistreerde boeken blijven dus onzichtbaar.

(2) foutieve vermeldingen in CB-online, het bestelbestand van de boekhandel

Titels die in het verleden door het Centraal Boekhuis werden verspreid en die nu onder een oud of nieuw ISBN-nummer door een nieuwe uitgever worden gedistribueerd via internet, staan in CB-online algemeen geregistreerd als 'niet leverbaar', waarbij de bestelgegevens gekoppeld blijven aan de voormalige uitgever.

II. Aard en omvang van de schade:

1. Bestaande titels met oud ISBN (directe schade)

Wanneer de omzet van een boek terugloopt en de uitgever de titel uit het distributiesysteem terugtrekt, vallen de rechten na verloop van tijd terug aan de auteur. De auteur (of vertaler) neemt doorgaans een restpartij van de uitgever over. Het gaat hier om titels met een ongewijzigd ISBN, die normaal leverbaar blijven via de auteur of vertaler. Deze titels krijgen in CB-online de vermelding 'niet leverbaar' en blijven gekoppeld aan de voormalige uitgever. Onder de aanname van 20.000 nieuwe titels per jaar, een gemiddelde looptijd van 1 jaar, een gemiddelde verkoopprijs van €10, een gemiddelde inkoopprijs van €2,50 en een gemiddelde afname per auteur/vertaler van 50 exemplaren, valt de maximale schade te begroten op ruwweg €7,5 mln. per jaar, over een reeks van jaren.

2. Bestaande titels met nieuw ISBN (directe schade)

Uit een door Auteursdomein in 2006 uitgevoerde steekproef onder acht willekeurige grote en kleine boekhandels, geconfronteerd met de vraag naar een bestaande titel waarvoor een nieuw ISBN was geregistreerd bij Bureau ISBN en die normaal leverbaar was via andere distributiekanaalen dan het CB, deelden alle acht mee dat de titel 'uit de handel', respectievelijk 'allang niet meer leverbaar' was, en verwezen naar de vorige uitgever. Geen van de boekhandels vertelde de klant dat zij niet de ISBN-registratie raadpleegden maar CB-online, en dat het boek wellicht gewoon leverbaar was. De klant verkeerde in de veronderstelling dat verder zoeken zinloos was (afgezien van het tweedehands circuit). Dit is uiteraard schadelijk voor (a) de klant, (b) de exploitant en (c) de auteur. Over de omvang van de schade is weinig te zeggen. Er zijn geen betrouwbare gegevens over 'nee-verkopen' van leverbare titels bekend. Vast staat alleen dat de schade zal meegroeien met de groei van nieuwe technieken en nieuwe distributiewijzen, en dat deze niet alleen de auteur/exploitant treft maar ook de drukker en andere schakels in de produktieketen. (zie IV).

3. Nieuwe titels (indirecte schade)

De kosten voor het leverbaar maken van een titel via het CB zijn hoog en de tariefstructuur is zo ondoorzichtig dat het onmogelijk is vooruit te weten wat de kosten zullen zijn. Deelname aan het CB-distributiesysteem is een 'open-einderegeling'. Dit is een toetredingsdrempel die kleine ondernemingen buitensluit. Zij zijn aangewezen op alternatieve distributievormen, bijvoorbeeld via internet en post. De boekhandel werkt echter uitsluitend met CB-online, deels omdat het hun administratie uit handen neemt, deels omdat ze op deze titels de standaardkorting van doorgaans 42% ontvangen. Kleinere uitgevers hebben daardoor moeilijk of geen toegang tot de boekhandel. Hun titels dragen wel een ISBN, maar zijn moeilijk op te sporen zolang de ISBN-bank gesloten blijft. De schade laat zich niet begroten.

III. Kleine toelichting over on-line zoeken op titel (ad 1 en 2, bestaande titels):

Zelfstandig zoeken via internet levert de lezer in de huidige situatie weinig op, omdat hij achtereenvolgens bij Bol.com, de NNBH en alle andere grote webwinkels op de mededeling stoot dat de titel 'niet meer leverbaar' is. Vrijwel altijd wordt daarbij bovendien de onjuiste indruk gewekt dat de lezer zijn zoekleutel ingeeft in de ISBN-bank en niet, zoals in de praktijk het geval is, in het deelbestand CB-online. Alleen iemand die zeker weet dat de titel desondanks leverbaar is, zal dan nog verder zoeken. Bij nieuwe titels zal dit probleem zich niet voordoen. Wel hebben ook die baat bij een betere zichtbaarheid door een open ISBN-bank.

IV. Achtergrond en maatschappelijk belang (indirecte schade):

1. Cultuurbelang

Met allerlei maatregelen, waarvan de Vaste Boekenprijs de meest bekende (en controversiële) is,

doet de Nederlandse overheid moeite een pluriform boeken-aanbod te genereren. Het past niet in dat beleid als een groeiend deel van het aanbod onzichtbaar is.

2. Mededingingsbelang

De beschreven belemmeringen treffen een markt in wording, met nieuwe technieken en nieuwe toetreders. Deze nieuwe ontwikkeling geeft in de eerste plaats een impuls aan de makers van scheppend werk. Distributie via internet en nieuwe druktechnieken maken een eind aan grote investeringen en onneembare drempels, waardoor zij voor het eerst een zelfstandige rol kunnen spelen in de exploitatie van hun eigen werk. Het is te vroeg om zicht te hebben op de macro-economische effecten die een verschuiving van economische macht van exploitant naar maker met zich meebrengt, maar het is een tendens die zich wereldwijd voltrekt, parallel in het boekenvak, de beeldende kunst en de muziek, en ook buiten het culturele gebied.

Als zulk werk systematisch onzichtbaar blijft, wordt de ontwikkeling afgebroken met alles wat eruit had kunnen voortkomen. Dit weegt waarschijnlijk zwaarder dan de directe en indirecte schade op meso-niveau.

3. Economisch en milieubelang

Jaarlijks worden er in Nederland 8 à 10 miljoen boeken verramsjt of verpulpt, met grote schade voor het inkomen van auteurs en onnodige milieuverspilling. De sleuteltechniek van Printing on Demand maakt het mogelijk boeken te drukken en te leveren zonder voorraad aan te houden bij distributeurs, en kan in principe een eind maken aan de huidige historisch grote overschotten. Ook hier: Als zulk werk systematisch onzichtbaar blijft, wordt de ontwikkeling afgebroken.

V. Klaagster verzoekt:

1. Een eind te maken aan de monopolisering van de ISBN-registraties door het Centraal Boekhuis en haar aandeelhouders door de registraties openbaar toegankelijk te maken op internet en Bureau ISBN te verzelfstandigen of te doen overdragen aan een niet-commerciële instantie zoals de Koninklijke Bibliotheek;

2. Centraal Boekhuis op te dragen correcte informatie te verschaffen over de leverbaarheid en de identiteit van de uitgever van een in CB-online opgenomen titel. Indien een zoekopdracht wordt uitgevoerd die geen treffers oplevert, dient de mededeling te verschijnen: ‘Titel niet gevonden, raadpleeg de ISBN-bank’;

3. De aandeelhouders van het CB te verplichten hun klanten correcte informatie te geven over de beschikbaarheid van titels waarover navraag wordt gedaan, op straffe van een boete bij niet leverbaar-melding van titels die langs andere kanalen dan het CB normaal leverbaar zijn;

4. Aandeelhouders van het CB die lezers online de mogelijkheid bieden te zoeken op titel of op ISBN, per direct duidelijk te laten maken dat:

(a) de zoeksleutels worden ingegeven in CB-online

(b) dit een klein deelbestand is van de ISBN-bank

(c) een titel die niet wordt gevonden wel leverbaar kan zijn;

en in de zoekomgeving een link te doen plaatsen naar de ISBN-bank in het maatschappelijke belang van ontsluiting van het volledige Nederlandse titel-aanbod;

5. De open ISBN-bank te laten voorzien van een functie die zoeken met ‘wildcards’ toestaat ofwel de registraties integraal te tonen, zodat ze ook zichtbaar zijn als er spelfouten in staan.

VI. Bijlagen bij deze klacht:

1. Toekenning van het ISBN voor een titel van Uitgeverij Stichting Auteursdomein, augustus 2006 (reeds bij u aanwezig)
2. Briefwisseling Stichting Auteursdomein met Centraal Boekhuis (reeds bij u aanwezig)
3. Idem met de Noord-Nederlandse Boekhandel en Bol (reeds bij u aanwezig)
4. Verslag telefoongesprek met boekhandel Paagman (reeds bij u aanwezig)
5. Petitieregister 'Open ISBN' (aangevuld en bijgeleverd)
6. Uittreksel uit het handelsregister (bijgeleverd)
7. Kopie van de statuten van de Stichting (bijgeleverd)

Amsterdam, 10 oktober 2007

Stichting Auteursdomein, Amsterdam
Pauline van de Ven (voorzitter)
Keizersgracht 16 sous
1015 CP Amsterdam

T. 020-6252688
H. www.auteursdomein.nl
M. info@auteursdomein.nl